Skolinspektionen

Beslut

Odlarskolan
Skogvaktarvägen 4
633 49 Eskilstuna

Eskilstuna kommun
631 86 Eskilstuna

2010-09-09
1 (7)
Dnr: 40-2009:2037

Kvalitetsgranskning av Odlarskolan i Eskilstuna kommun

Skolinspektionens beslut

På Odlarskolan har lärare och rektor tydlig fokus på att ge goda förutsättningar för elevernas studier genom att skapa trygghet i skolsituationen och målmedvetet arbeta med sociala värden. Utvärdering av undervisningen och analys av kunskapsutveckling uppmärksammas emellertid inte i samma utsträckning. Följden är att diskussioner oftast rör förutsättningar för, i stället för resultat av, undervisningen. Kunskapsmålen framhålls inte med tillräcklig tydlighet och gemensamma forum utnyttjas i liten utsträckning för övergripande resonemang kring strävansmål, förhållningssätt och metodutveckling. Grundläggande frågor lämnas därmed öppna för tolkning av den enskilde läraren.

En stor del av reflektionerna kring elevernas resultat kretsar kring bakgrund och erfarenheter som tillmäts stor betydelse. Lärare och rektor konstaterar att skolan har ett problem i den relativt stora andel elever med svag motivation. Svag motivation förknippas emellertid konsekvent med orsaker och förhållanden som ligger utanför skolan.

På skolan saknas en diskussion som bildar utgångspunkt för förändringsarbete genom att klarlägga förhållningssätt och förväntningar.

Skolinspektionen beslutar att överlämna denna rapport med följande rekommendationer:

- Att rektorn försäkrar sig om att de nationella målen läggs till grund för planering och utveckling av undervisningen. Vidare rekommenderar Skolinspektio-

nen att rektorn initierar en gemensam diskussion kring uppfattningar om krav, förväntningar samt förhållningssätt till elever i syfte att höja förväntningarna på alla elever. I detta arbete rekommenderas skolan att analysera elevernas uppfattning om krav, utmaningar och förväntningar.

- Att skolan utvecklar sina undervisningsmetoder så att elevernas möjlighet att lära och uppnå goda resultat ökar. Undervisningen bör i större utsträckning bedrivas med utgångspunkt i elevernas erfarenheter och bakgrund.
- Att skolan arbetar för att lärarna tydligt förmedlar höga förväntningar på alla elever.

Åtgärderna ska redovisas skriftligt till Skolinspektionen senast 10 december 2010.

1 Skolinspektionens granskning av skolors kompensatoriska förmåga i Odlarskolan i Eskilstuna kom mun

1.1 Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolors kompensatoriska förmåga under perioden oktober 2009 till oktober 2010. Projektets syfte är att verka för att de granskade skolorna ger alla elever möjlighet att nå målen för skolan. I projektet granskas huruvida rektorn har ett tydligt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och om lärarna har höga förväntningar på eleverna och arbetar med flexibla metoder. Fokus inriktas mot hur undervisningen läggs upp och utformas för att alla elever ska ha möjlighet att lära och nå målen. Centralt för granskningen är också att undersöka om rektorn har initierat och förankrat en gemensam syn kring de kunskapsmål som anges i kursplanerna och läroplanen[1]. Här avses exempelvis lärarens uppdrag att utgå från varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt strävansmålet att varje elev utvecklar tillit till sin egen förmåga.

Materialinhämtning har gjorts genom analys av dokumentation från skolan, intervjuer med ett antal lärare, ett antal elever och med rektorn samt genom deltagande observation under två dagar.

Underlag för bedömningarna är författningsstöd, forskning och utredningar. Det är framförallt forskning inom pedagogik och utbildningsvetenskap med inriktning mot framgångsrika/effektiva skolor, flerstämmighet i klassrummet samt individualisering och differentiering, som ligger till grund för granskningens bedömningsgrunder.[2]

Utifrån forskning och gällande författningar har tre frågeställningar lyfts fram. Dessa är:

---

[1] Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94.

[2] Se bilaga över forskning och utredningar som används i granskningen.

- Utövar rektorn ett pedagogiskt ledarskap som prioriterar tydliga kunskapsmål som förmedlats, diskuterats och förankrats hos lärarna?
- Läggs undervisningen upp på sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen, det vill sägas används metoder som anpassas till elevernas förutsättningar och behov, aktiveras eleverna i klassrummet och tas elevernas bakgrund och erfarenhet tillvara?
- Är lärarnas förhållningssätt sådant att det förmedlar höga förväntningar på eleverna samt innebär en ömsesidig respektfull relation mellan lärare och elev?

Granskningen av Odlarskolan i Eskilstuna kommun ingår i detta projekt. Undervisningsrådet Leif Magnusson och utredaren Mikael Ejerblom besökte en klass i årskurs 9 i Odlarskolan den 17 -19 februari 2010. Två av dagarna tillbringades tillsammans med klassen på deras lektioner och raster.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport "Skolors kompensatoriska förmåga". Information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (http://www.skolinspektionen.se).

1.2 Odlarskolan, Eskilstuna kommun

Verksamheten omfattar cirka 340 elever från årskurs 6 till 9, samt lokalintegrerad obligatorisk särskola. Från och med läsåret 2009/2010 ingår även en förberedelseklass i verksamheten. Nedläggningar av skolor i angränsande områden har de senaste tre åren inneburit återkommande förändringar i Odlarskolans organisation. Skolans elevunderlag speglar för närvarande stora variationer i boende och bakgrund.

Arbetet är organiserat i två arbetsenheter och leds av rektor med hjälp av en ledningsgrupp där arbetsenhetsledarna ingår. Skolan uppvisar kunskapsresultat som ligger under jämförbara genomsnittsvärden i kommunen, kommungruppen och riket.

2 Motivering till Skolinspektionens rekommendationer

2.1 Pedagogiskt ledarskap

2.1.1 Fokus i granskningen

Pedagogiskt ledarskap som innebär

- Tydliga kunskapsmål som förmedlats till lärare och elever
- Diskussioner med lärare om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt
- Att rektor har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund och har kontakt med eleverna.

2.1.2 Underlag för bedömning

I samband med införandet av skriftliga omdömen har skolan nyligen lagt ner ett omfattande arbete på att bryta ner och konkretisera kunskapsmål. Bearbetningen har skett i ämnesgrupper och bildar utgångspunkt för presentationen av de nationella målen för

eleverna. Ansvaret för uttolkning och beskrivning ligger härigenom på den enskilde läraren. Uppföljning av elevernas resultat sker terminsvis i samband med att de skriftliga omdömen och individuella utvecklingsplanerna arbetas fram. Frågan rör då huvudsakligen om det finns elever som riskerar att inte klara nivån för godkänt och vad som kan göras för att förbättra resultaten. Kunskapsmål diskuteras i liten utsträckning och har, genom utgångspunkt i uppnåendemål och konkretiserade bedömningskriterier, stark fokus på nivån för godkänt. Rektorn framhåller inte målen att sträva mot på ett tydligt sätt för lärarna och undervisningen vägleds heller inte av gemensam tolkning inom arbetslaget.

Rektorn har nyligen inlett arbetet med att utveckla en ny profil för skolan baserad på *entreprenöriellt lärande*. Konceptet berör bland annat kunskapssyn, metodik och förhållningssätt till eleven som självständig och aktivt lärande. Detta förutsätter en pedagogisk diskussion kring ämnesintegration, verklighetsanknuten undervisning och målmedvetet arbete med elevernas ansvarstagande och delaktighet. Implementeringen av profilen sker successivt på frivillig basis bland annat genom fortbildningsinsatser av olika slag.

Rektorns vision har emellertid inte i sin helhet nått all personal. I stället för att uppfattas som ett koncept förefaller planerna av flera lärare ses som ett antal fristående, ibland kortsiktiga projekt i olika riktningar för att finna nya vägar för utveckling. En viss förändringströtthet råder då lärarna upplever att förutsättningarna för undervisningen ändrats ofta på senare tid och att man inte har tid för reflektion över arbetet och utveckling. Följden är en något avvaktande hållning gentemot nya satsningar.

Undervisningen utformas i allt väsentligt av den enskilde läraren med visst stöd genom ämnesgruppen. Rektorn har en indirekt roll som innebär att han informerar sig om den aktuella situationen via ledningsgrupp och arbetslag. Fasta, skolövergripande rutiner för systematisk uppföljning av kunskapsutveckling och utvärdering av undervisningen saknas.

Med nya elevgrupper och stor spridning när det gäller elevernas bakgrund och erfarenheter upplever skolan en ny situation där betoning av förståelse och att förhålla sig till elevernas varierande bakgrund dominerar. Granskningen ger inte belägg för att höga förväntningar beträffande elevernas kunskapsresultat når lärare och elever.

Rektorn är lättillgänglig och känner de flesta eleverna på skolan. Kontakter och samtal med elever sker dock vanligen i samband med elevvårdsfrågor eller socialt betingade insatser.

2.1.3 Rekommendation

Skolinspektionen rekommenderar rektorn ser till att innebörd och konsekvenser av de nationella målen läggs till grund för planering och utveckling av undervisningen. Vidare rekommenderar. Skolinspektionen att rektorn ytterligare betonar vikten av att skolans förväntningar når eleverna. Dessutom rekommenderas att rektorn initierar en gemensam diskussion om förväntningar, krav och förhållningssätt till elever.

2.2 Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan

2.2.1 Fokus i granskningen

Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan:

- Metoder som anpassas efter eleverna
- Aktiva elever
- Användning av elevernas bakgrund och erfarenheter
- Flerstämmighet i klassrummet
- Regelbunden och tät återkoppling i klassrummet

2.2.2 Underlag för bedömning

Undervisningen är huvudsakligen anpassad till de elever som arbetar relativt självständigt. Lärarna hänvisar ofta till stor spridning i elevgruppen och korta lektionspass som inte ger utrymme för variation. Exempel på individuell anpassning finns men är få och består ofta av begränsade uppgifter eller anpassat material inom ramen för den gemensamma planeringen. Lärarna har god kontakt med eleverna under arbetets gång och hinner i regel uppmärksamma elever som begär hjälp. Inom matematik och de naturorienterande ämnen har resurser tillskjutits så att klassen kan delas, vilket genom nivågruppering avser att öka lärarnas möjligheter till individuell anpassning. Återkoppling sker normalt i samband med att arbetsområden avslutas.

Grupparbete är en vanlig lektionsform och aktiviteten är genomgående hög. Ett vanligt mönster är kort genomgång följt av grupparbete. Grupperna bildas spontant av eleverna vilket gör att kamratval, ambition, värdegemenskap får spelrum i uppdelningen. Gruppsamverkan och social förmåga och är centrala värden i undervisningsformen medan uppföljning av den enskilde elevens kunskapsinhämtande har en mindre framträdande roll. Ett fåtal elever arbetar individuellt.

Undervisningsmetoder diskuteras inte som en central faktor för motivation och resultatförbättring. I motivationsarbete fokuseras istället på goda relationer, förståelse och respekt. Intervjuer och observationer tyder på att eleverna uppfattar undervisningsmetod och betoningen av mål att uppnå som att det från skolans sida finns förståelse för låg ambitionsnivå och svag kunskapsutveckling.

Skolinspektionens intryck är att det råder ett öppet och tillåtande klimat i klassen. Varierande förmåga och förutsättningar accepteras och respekteras av gruppen. Elevernas olika bakgrund och erfarenheter utnyttjas i varierande utsträckning. Exempel finns på ämnen där elevernas bakgrund och erfarenheter utgör värdefulla inslag eller används som utgångspunkt i undervisningen. Vanligen utnyttjas dock möjligheten att anknyta undervisningen till elevernas erfarenhetsvärld endast sporadiskt.

2.2.3 Rekommendation

Skolinspektionen rekommenderar skolan att utveckla undervisningsmetoderna för att öka elevernas motivation och möjlighet att nå minst godkänt. Skolinspektionen rekommenderar vidare att undervisningen utgår från elevernas erfarenheter och bakgrund i större utsträckning.

2.3 Lärarnas förhållningssätt

2.3.1 Fokus i granskningen

Lärarnas förhållningssätt

- Höga förväntningar på eleverna
- Respektfullt och positivt bemötande
- Nära relationer

2.3.2 Underlag för bedömningen

Rektor och lärare uppfattar att eleverna bemöts på ett personligt, respektfullt och positivt sätt vilket också bekräftas av observationer och samtal med elever. Bemötande är emellertid inte en fråga som lyfts i gemensamma diskussioner inom arbetslaget eller problematiseras på initiativ från rektorn. Vad som är det goda bemötandet blir därför en personlig tolkning av den enskilda läraren.

Vidare betonar både rektor och lärare den stora betydelse som goda och personliga relationer till elever har för motivation och sociala aspekter av skolarbetet. Även i detta fall saknas dock gemensam diskussion om vad som kännetecknar en god relation. Utrymme för personliga tolkningar leder till olika förhållningssätt. Det råder dock en grundläggande tillit och förtroende i umgänget mellan lärare och elever.

Goda relationer och trygghet ses av rektorn och lärarna som motivationsskapande förutsättningar. Förutsättningar för prestationer betonas starkt i samtal och intervjuer medan mindre vikt läggs vid förväntningar på kunskapsresultat och frågor om metodik. Uppnåendemålens krav ersätter i praktiken förmedlandet av lärarens personliga förväntningar på eleven. I samtal om förväntningar betonas oftare mötet med människan än mötet med eleven. Lärarna uttrycker det som att "relation slår metod". Granskningen visar få tecken på att höga förväntningar förmedlas och uppfattas av eleverna. Utgångspunkt i lärarnas resonemang är ofta att man behöver förstå elevens bakgrund för att veta vad som är höga förväntningar eller kunna ställa rätt krav. Följaktligen ger lärarna i ord och handling snarare uttryck för vad man bedömer som realistiska krav i förhållande till individuella förutsättningar än höga förväntningar.

2.3.3 Rekommendation

Skolinspektionen rekommenderar skolan att arbeta för att lärarna tydligt förmedlar höga förväntningar på alla elever.

I ärendets slutliga handläggning har Mikael Ejerblom deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman
Enhetschef

Leif Magnusson
Undervisningsråd

Bilaga

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Skolinspektionen

Bilaga

Dnr: 40-2009:2037

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Det finns stora skillnader i resultat mellan och inom skolor och det är sannolikt att likvärdigheten i grundskolan har minskat under de senaste åren. En del av de skillnader som finns mellan skolors resultat kan förklaras av att elever har olika förutsättningar i form av sociala och ekonomiska förhållanden och migrationsbakgrund. Vi ser idag en gymnasieskola och högskola där social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå är styrande när det gäller vilka val ungdomar gör. Trots en ökad skolsegregation är dock en skolas resultat inte förutbestämt. Studier som Skolverket har genomfört visar att det finns skolor som lyckas bättre än andra med samma förutsättningar.

Nedanstående korta kunskapsöversikt pekar på några viktiga faktorer för skolor som lyckas stödja alla elever till goda resultat.

Författningsstöd

Skollagen, grundskoleförordningen och läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmen Lpo 94.

Skollagen 1 kap. 2 §

Alla barn och ungdomar ska, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan aldrig undervisningen utformas lika för alla.

Lpo 94, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig

roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling

Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas.

Lpo 94, 2. Mål och riktlinjer

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan

Lpo 94, 2.2 Kunskaper,

Alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Skolan ska sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Läraren ska

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Lpo 94, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande

Skolan ska sträva efter att varje elev

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inlärning och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll…
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.

2 kap. 6 § grundskoleförordningen

För varje ämne finns en kursplan.

I kursplanen anges

- de mål som undervisningen skall sträva mot, och
- de mål som eleverna skall ha uppnått efter det femte och det nionde skolåret.

I kursplanerna för ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk anges även de mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret.

Kursplanerna (mål att sträva mot)

Se respektive ämne.

Forskning och utredningar

Framgångsrika skolor

Den brittiska forskaren Pamela Sammons lyfter fram egenskaper som kännetecknar det som hon kallar effektiva skolor. Elevernas kunskaper är i fokus i den bemärkelsen att skolan anser att undervisningens kvalitet är viktigast. De sociala spelreglerna är tydliga. Klimatet är varmt och omhändertagande och eleverna känner sig uppskattade som människor.[1] Undervisningen i effektiva skolor är ändamålsenlig och har ett tydligt syfte med strukturerade lektioner och anpassad pedagogik. Lärarna klargör målen för lektionen och hänvisar då och då till dessa för att behålla fokus på dem.[2]

---

[1] Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

[2] Folkhälsoinstitutet (2005), Skolans mål och möjligheter

Den svenske forskaren i pedagogik Lennart Grosin har i sin forskning kunnat påvisa ett antal egenskaper och handlingsmönster som tycks utmärka *det pedagogiska och sociala klimatet* i det som han kallar framgångsrika skolor. Några av dessa är:

- Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och syftar till att öka lärarnas förmåga och möjligheter att bedriva god undervisning.
- Höga förväntningar på eleverna med utgångspunkt från att alla kan lära samt att skolans och undervisningens kvalitet, inte elevernas bakgrund, är avgörande för deras resultat.
- Uppmuntran och belöning för bra arbete samt utvärdering av kunskaper.
- Flexibilitet med avseende på undervisningsmetoder och individualisering där hänsyn tas till elevers ursprung och kunskaper.
- Samarbete mellan lärare om mål och innehåll i undervisningen och fostran.
- Ordning och reda samt tydliga normer beträffande rättigheter och skyldigheter i det sociala umgänget i skolan.
- Positiva relationer mellan lärare och elever som bygger på respekt och ömsesidigt förtroende. [3]

Rektorns roll – en tydlig ledare

När det gäller att uppnå en god skola har ledarskapet i skolan en central roll. Den amerikanska skolledaren Lorraine Monroe beskriver ledarskap som en aktivt deltagande process både när det gäller undervisande lärare och skolledare.[4] Enligt Grosin är rektors agerande av avgörande betydelse för ett gott pedagogiskt och socialt klimat.[5] Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt ledarskap som är inriktat på skolans kunskapsmål främjar framgång. Dialog är centralt, men det är viktigt att rektorn står fast vid den vision som formuleras. Vidare är det enligt Grosin av stor vikt att rektorn har höga förväntningar på elevernas resultat. För att utvecklingsarbetet ska bli framgångsrikt är det också viktigt att det råder ordning och reda på skolan. Detta kan uppnås genom att tydliga regler skapas och att dessa efterlevs konsekvent.[6]

Mats Ekholm, professor i pedagogik, har i sina studier kunnat se att skolor kan få styrka om de sätter i system att skolledaren iakttar vilka insatser och resultat de olika lärarna åstadkommer. Lärare behöver få sådan återkoppling på sitt sätt att arbeta från andra vuxna.[7]

Lärarens roll- tillit till elevens förmåga

---

[3] Grosin, Lennart (1998), Rektorer i framgångsrika skolor. Stockholms universitet

[4] Monroe, L (1997) Nothing's Impossible. Time Books

[5] Grosin, L (2004), Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och högstadieskolor

[6] Grosin (2004)

[7] Skolverket, Vägar till lokal arbetsplan, Stockholm

Alla elever är inte lika studiemotiverade från början, men skolan ska vara till för alla. Monroe anger att skolan som organisation, med hela sin personal, måste ha en stark tro på individens kapacitet och förmåga. Med ett sådant förhållningsätt växer eleven med uppgiften och blir mer ansvarfull och motiverad.[8] Forskning om *effektiva skolor* betonar vikten av att lärarna har höga förväntningar på eleverna. Detta genomsyrar undervisningen som ger eleverna något att sträva mot. Sammons talar även om positiv bekräftelse.[9]

Forskaren i pedagogik Hans-Åke Scherp har synliggjort lärares egen kunskap om hur de bidrar till elevernas lärande. Förmågan att bygga upp förtroendefulla relationer och att knyta an till elevernas erfarenhets- och föreställningsvärldar var enligt deras erfarenhet avgörande för att hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen.[10]

Undervisningens upplägg

Skolans ledning bör också skapa heterogena grupperingar vad avser språk, klass och genus för att möjliggöra interkulturella möten.[11] Professorn i pedagogik Pirjo Lahdenperä pekar på att elever kan bli motiverade att lära först när undervisningens uppläggning och innehåll tar sin utgångspunkt i elevernas bakgrund och erfarenheter. Det är också viktigt att ge eleverna en aktiv roll i skolan och att ge dem medansvar för beslut och för sitt eget lärande.[12]

Flera studier framhåller betydelsen av goda lärmiljöer där eleverna har möjlighet att tolka och reflektera för att deras kunskapsutveckling ska främjas. Olga Dysthe, fil dr i språkvetenskap vid universitetet i Bergen, betonar språkets betydelse för lärande i alla ämnen. Hon talar om det flerstämmiga klassrummet vars kännetecken är ett kollektivt samtal där elever och lärare talar och lyssnar till varandra. I ett flerstämmigt klassrum är lärarens röst bara en av många som hörs och eleverna får möjlighet att lära av varandra. Läraren ger eleverna möjlighet till kommunikation och samarbete, och eleverna ges på så sätt möjlighet att få syn på olika tolkningar och reflektera kring ett ämne. [13]

Individualisering och differentiering

Läroplaner och kursplaner bygger på principen om målstyrning och ger stort utrymme för lärarna att lägga upp undervisningen. Elevers erfarenheter, förutsättningar och behov ska komma i centrum. Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Det finns alltså ett fokus i styrdokumenten på att lärarna ska arbeta med en mångfald av arbetsmetoder och att anpassa undervisningen efter eleverna. Ett centralt begrepp i läroplaner och kursplaner är individualisering. Men istället för att undervisningen blev mer flexibel och utformades efter elevernas behov, vilket var intentionen

---

[8] Monroe, L (1997)

[9] Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

[10] Scherp, H-Å (2002). Lärare lärmiljö – Att leda skolan

[11] Lahdenperä, P (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Studentlitteratur AB

[12] Folkhälsoinstitutet (2005). Skolans mål och möjligheter.

[13] Dysthe, O (1996) Det flerstämmiga klassrummet. Studentlitteratur. Stockholm.

med införandet av Lpo 94, har det visat sig att individualisering ofta har kommit att tolkas som eget arbete och handla om elevens eget ansvar istället för skolans. Det sker bland annat genom att elever arbetar enskilt med läroböcker. I Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola?" beskrivs vilka uttryck individualiseringen tar. Istället för undervisning i helklass får individuella arbetsformer större utrymme. Detta har inneburit att elever i allt mindre grad får ta del av lärarnas kompetens och kunskaper. Det har mer kommit att handla om elevers eget sökande efter kunskap. [14]

Enskilt arbete kan minska elevernas engagemang eftersom de arbetar med sådant som de redan kan. Monika Vinterek, doktor i pedagogik, påpekar också att de svagpresterande eleverna blir fler när man mest arbetar med enskilt arbete. Hon menar att det finns olika typer av individualisering. Enligt Vinterek är ansvarsindividualisering den mest framträdande, vilket innebär att eleverna förväntas ta ansvar för sina egna studier och sitt eget lärande. I detta sammanhang framträder de resurssvagas utsatthet. I föreställningen om individualisering finns en tanke att alla kommer att ha resurser att kunna göra sina val på ett klokt sätt. Det är dock inte alla elever som har resurser och stöd att reda ut vad deras behov är, men trots detta förväntas de kunna artikulera sina behov. Vidare påpekar Vinterek att skolan inte har fått en utökad metodarsenal utan att den istället till stor del har krympt. Undervisningen bedrivs till stor del med penna och papper, text och siffror och i mindre grad med bilder, lyssnande, samtal och diskussioner. [15]

I Skolverkets rapport "Särskilt stöd i grundskolan" framkommer att elevers svårigheter ofta förstås som en individuell problematik, vilket bland annat framkommer i åtgärdsprogrammen. Det innebär att den omgivande miljön sällan omfattas av analysen. Elevers avvikande prestationer sätts inte samman med det som sker i den omgivande miljön. På det sättet kan vissa elever marginaliseras i skolan.[16]

Det finns en tendens bland lärare att dela in eleverna i "svaga", "starka" och "medel" efter vad de presterar i olika ämnen. Underförstått finns det en föreställning om vad en "normal" elev förväntas klara av.[17]. Samtidigt som samhället vill skapa en skola där elevernas olikheter ses som en resurs blir allt fler elever diagnostiserade och placerade i olika segregerade undervisningsgrupper.[18]

Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola" visar att det tycks vara så att en ny typ av differentiering och sortering har utvecklats inom den svenska grundskolan, som skiljer sig från andra länder. Rapportens slutsatser tar sin utgångspunkt i den grundläggande principen integrering av elever med behov av särskilt stöd, som förordas i grundskoleförordningen. Perspektivet bygger på att olikhet är en tillgång för

---

[14] Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys. (2009) Skolverket.

[15] Vinterek, M (2006) Individualisering i ett skolsammanhang. Myndigheten för skolutveckling.

[16] Skolverket (2008), *Särskilt stöd i grundskolan*

[17] Skolverket (2008)

[18] Skolverket (2008)

undervisningen. Särskilt stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. I motsats till detta visar det sig att skolan idag ofta istället hanterar elevers behov av stöd genom lösningar som är särskiljande, i form av exempelvis särskilda undervisningsgrupper. Studien visar även att andra särlösningar är vanliga, såsom nivågrupperingar. "Skolverket slår fast att nivågrupperingar och särskilda undervisningsgrupper måste vara tillfälliga och kontinuerligt utvärderas, annars kan så kallade inlåsningseffekter uppstå."[19]

Skolverkets rapport betonar vidare att internationella studier visar att differentiering – särlösningar som "schablonlösningar" påverkar elevers resultat negativt. Bland annat påtalas stigmatiseringseffekter. Ofta sänker lärarna kraven och också förväntningarna på eleverna. Samtidigt försämras elevernas motivation och syn på sig själva.

Sammanfattande slutsatser

Forskningsresultaten om framgångsrika skolor, även om de har olika tonvikt, visar tydligt på behovet av en stark *pedagogisk ledning* samt vikten av att ha *gemensamma mål* som är förankrade i verksamheten.

Forskningen och erfarenheterna visar också på att skolans resultat påverkas av vilka *förväntningar lärarna har på eleverna*. Även *undervisningens upplägg och inriktning* är av avgörande betydelse för hur eleverna lyckas i skolan.

Vidare visar forskning att *heterogena* grupper är bra för lärandet. I detta ligger att läraren använder *elevernas bakgrund och erfarenheter* i undervisningen. För att ett lärande ska åstadkommas är *flerstämmighet* i klassrummet en god väg.

Skolverkets rapporter visar att differentieringen har ökat genom att skolan hittar särlösningar för elever med särskilda behov istället för att ge stöd i helklass. Detta har fått konsekvenser för mål- och resultatuppfyllelsen. I linje med detta visar utredningar från bland annat Skolverket att individualisering ofta tolkas i skolan som elevers eget ansvar och eget arbete, vilket får konsekvenser på elever med stort behov.

---

[19] Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys: 31.(2009) Skolverket.